

MEMO

23.10.2024 nr 1-3/2389

Kellele:	Hanna Vseiov (Sotsiaalministeeriumi sotsiaalala asekanstler), Liisa-Lotta Raag (Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna juhataja)
Koopia:	Maret Maripuu, Ebeli Berkman, Leila Siiraja, Annes Ulm
Kellelt:	Karen-Pauliin Konks
Kuupäev:	23.10.2024
Teema:	Riikliku perelepitusteenuse lepituskohatumiste maksumuse tõstmine

Taust

Riikliku perelepitusteenuse seaduse § 5 kohaselt on Sotsiaalkindlustusamet lepitusorgan lepitusseaduse § 19 tähenduses ja tagab perelepitusteenuse osutamise. Hetkel osutavad riikliku perelepitusteenust 33 SKA lepingulist partnerit tagades teenuse üle Eestilise kättesaadavuse.

Teenuse osutamine on rahastatud riigieelarve kaudu. Riikliku perelepitusteenuse seaduse § 15 lg 2 alusel on kehtestatud määrus „Lepituskohatumiste maht ja maksumus“, mis kirjeldab täpsemalt teenuse hindu:

- üks lepituskohatumine kestab 90 minutit ja selle maksumus on 85 eurot;
- lapse ärakuulamine kestab 60 minutit ja selle maksumus on 80 eurot;
- lepitusmenetlus, mis toimub seoses RPLS § 11 lõikes 1 nimetatud perelepituse erijuhtumi raames ning kaasatakse lepituskohatumistel osalema teine perelepitaja, on lepituskohatumise maksumuseks 85 eurot mõlema lepitaja kohta.

Riiklikku perelepitusteenust on seaduse alusel osutatud pea kaks aastat ning selle aja jooksul on SKA perelepitustiim koondanud kitsaskohad, mis vajavad parendamist, et kvaliteetset ja tulemuslikku teenust osutada. Üheks kitsaskohaks on tänane teenustasu määr, mis otseselt mõjutab teenuse tulemuslikkust, kvaliteeti ja mainet. Seetõttu on oluline, et riiklike perelepitajate töötasu on kooskõlas teenuseosutajale määratud nõuete ja ootustega ning on konkurentsivõimeline erasektori töötasuga.

Teenusetasu tõstmise põhjendused

- 1) 2022. aastal kehtestati lepituskohatumiste maht ja maksumus. Kahe aasta jooksul on aga tarbijahinnaindeks tõusnud 8% ning raha ostujõud on vähenenud 14%. Täna oleme olukorras, kus riikliku perelepitusteenuse osutajad vähendavad enda töömahtu, kuna nende sõnul ei tasu riikliku teenuse osutamine rahalises mõttes end ära. SKA perelepitustiim on sarnast mustrit ka eelmisel hankeperioodil näinud – lepitajad vähendavad järk-järgult enda töömahtu kuni selleni, et soovitakse leping ennetähtaegselt lõpetada või ei tulla uude hankeperioodi teenust osutama. See loob olukorra, kus koolitame välja riiklikud perelepitusteenuse osutajad ja tagame neile teenuse osutamise perioodil vajaminevat tuge (nt erialaste koolituste ja supervisioonide näol), kuid nende tegevus ja koostööperiood jääb ajutiseks. Kirjeldatud olukord ei ole jätkusuutlik ega mõistlik teenuse pakkumise ega eelarve kasutamise vaatest. Lisa 1 on välja toodud riikliku perelepitaja poolt koostatud tööaruanne, mis sisaldab tehtud toiminguid, nende kulunud aega ja SKA poolt makstavat perelepitusteenuse tasu.
- 2) Lepitajate arvu vähenedes ei ole SKA suuteline üle Eesti perelepitusteenust kättesaadavaks teha, vaid teenuse osutamine toimub nendes piirkondades, kus on aktiivsed lepitajad. Hetkel oleme näiteks olukorras, kus rahvaarvult Eesti teine linn,

Tartu, on riikliku perelepitusteenuse osutamisega hädas just seetõttu, et teenuseosutajad hoiavad oma koormuse madalal.

- 3) Olukorras, kus riiklikud perelepitajad vähendavad oma koormust seetõttu, et teenuse osutamine ei tasu end rahaliselt ära, teevad nende asemel teised riiklikud perelepitajad topelt koormusega tööd. See on aga ohukohaks ülekoormuse tekkimiseks, mille tulemusena kannatab teenuse kvaliteet ning väheneb tulemuslikkus (edutuse tõendid vs vanemluskokkulepped). Tänapäevases praktikas oleme juba täheldanud, et suurem töökoormus viib vigade tekkimiseni. Sotsiaalkindlustusamet pakub riiklikele perelepitajatele supervisiooni võimalust, kuid ohukohana on oluline ülekoormuse aspekt välja tuua. Need lepitajad, kes on valmis osutama teenust oma tööpiirkonnast väljaspool, saavad taotleda transpordihüvitist, mis omakorda tõstab teenuse eelarvest transpordikulude mahtu.
- 4) Riiklike perelepitajate vähenemine pikendab teenusele saamise järjekorda, mis mõjutab otseselt laste ja perede heaolu ja nende toimetulekut. Lisaks võib kasvada koormus kohtu- ning lastekaitse süsteemil, sest tegeletakse probleemidega, mida oleks saanud perelepituse kaudu ennetada või lahendusi leida.
- 5) Alates 01.01.2024 ei ole võimalik riiklikel perelepitajatel kasutada SKA ruume. Peamine põhjus on seotud SKA infoturbepoliitikaga, ennekõike füüsilise turbe tagamisega, et vältida lubamatut juurdepääsu teabele, selle kahjustamist või häirimist. Lisaks puuduvad ruumid, mis vastaksid perelepitusteenuse osutamise ruumi nõuetele. Seega on riiklike perelepitajate kõrvalkulud kasvanud, mis jällegi on loonud olukorra, kus lepitajad vähendavad enda töökoormust. Mitmed riiklikud perelepitajad on teenuse koordinaatoritele selgelt väljendanud, et teenuse osutamise tasu on võrreldes teenuse osutamise kuluga niivõrd väike, et kaalutakse teenuse osutamisest lõplikult loobuda.
- 6) Sotsiaalkindlustusameti perelepitustiimi üks eesmärgipärane tegevus on teenuseosutajate koolitamine ja kvalifikatsiooni tõstmine. Samuti on RPLS-is kohustuslikud koolitused, mida riiklikele perelepitajatele tuleb pakkuda. Teenuseosutajate vahetumisel tuleb korraldada aga üha uusi koolitusi, et tagada teenuse ühtne kvaliteet, sh ühtsustada riiklike perelepitajate tööks vajalikke teadmisi ja oskuseid. Teenuse arengu ja sihipärase eelarve kasutamise vaatest on oluline leida lahendus, kuidas saame jätkusuutlikult lepitajate teadmisi ühtsustada ja arendada, mitte kogu aeg uusi perelepitajaid koolitada.
- 7) Eesti Riiklike Perelepitajate Koda tegi 30.09.2024 Sotsiaalkindlustusametile kirjaliku ettepaneku tõsta ühe lepituskohtumise maksumus 85 eurolt 110 eurole ja lapse ära kuulamise maksumus 80 eurolt 100 eurole.

Kokkuvõtteks on perelepitajate tasu tõstmine teenuse kvaliteedi ja tulemuslikkuse vaatest mõõdapääsmatu. Kindlasti toetab tasu tõstmine perelepitajate kvaliteedi tagamist ja hoidmist ning motiveerib teenuseosutajaid Sotsiaalkindlustusametiga järjepidevat koostööd tegema.

Ettepanek

Teeme ettepaneku tõsta sotsiaalkaitse ministri 17.08.2022 määrusega nr 66 kinnitatud lepituskohtumiste maksumust. Tänapäevane SKA teenuse baaseelarve võimaldab teenuse hinna tõstmist.

Augustikuu 2024. a seisuga kärbiti perelepitusteenuse eelarvest 200 000 eurot arendustegevuste realt. Selleks, et oleks võimalik perelepitusteenuse osutajate tasu tõsta ning panustada eelarveliste vahenditega arendustegevustesse, on oluline määrata järgnevatel aastatel madalam teenuse mõõdik ning mõõdiku või eelarve täitumisel luua teenusele saamise järjekord. Perelepitusteenuse mõõdik 2024. aastaks on 1000 perelepitust teenust saanud perede arv. 2025. aastaks on seatud mõõdikuks 1500 peret, 2026. aastaks 2000 peret, 2027. aastaks 2500 peret ja 2028. aastaks 3000 peret. 2023. aastal oli teenusel osalenud perede arv 720, 2024. aastal 30.08.2024 seisuga on teenusel osalenud 564 peret.

Võimalikud stsenaariumid

Võimalikud stsenaariumid on kokku pannud finants- ja haldusosakonna eelarve talituse analüütik kasutades Solveri lisandmoodulit Exceli programmis. Stsenaariumite aluseks, st võimalikuks kogusummaks, on teenuse osutamisele mõeldud senine eelarve 477 500 €.

1) Stsenaarium A: aastas saab perelepitusteenust 1000 peret, kasutades ära kõik maksimaalsed kohtumised.

2023. aasta statistika kohaselt oli kaalutud keskmine kohtumiste arv 3,448 kohtumist ning keskmine lepituskohatumiste arv, kui üks kohtumine on lapse ära kuulamine, 2,448 kohtumist. Seega ei ole stsenaarium A realistlik, sest keskmine kohtumiste arv on väiksem, kui eelarve on algselt planeeritud. Stsenaarium A ja juurde lisatud selgitused näitavad, et perelepitusteenuse eelarvest on võimalik lepituskohatumiste maksu tõsta.

2) Stsenaarium B: aastas saab perelepitusteenust 1000 peret, toimub 1 lapse ärakuulamine ja 2,448 lepituskohatumist.

Stsenaarium B kohaselt oleks võimalik tõsta lepituskohatumiste tasu märgatavalt, kuid taoline tasu tõus on suure riskiga, sest arvestatud on kohtumiste keskmisega (2,448) ning mõõdikuks 1000 peret. Sellise stsenaariumi valiku puhul ei ole võimalik teenuse mõõdikut tõsta ning tuleb arvestada teenusele saamise järjekorra loomisega. Samuti ei annaks stsenaarium B kasutamine võimalust arendustegevustele vahendeid suunata.

3) Stsenaarium C: aastas saab perelepitusteenust 1000 peret, toimub 1 lapse ärakuulamine ja 3 lepituskohatumist.

Stsenaarium C loob võimaluse tõsta lepituskohatumiste tasu üle 10 % (lapse ära kuulamine 13% ja lepituskohatumine 18%) ning samuti aastast mõõdikut planeerides on võimalik teenuse mahtu suurendada, sh arendustegevustele vahendeid suunata. **Stsenaarium D** näitab, et stsenaarium C valikuga on võimalik mõõdikut kasvatada kuni 1200 pereni. Kahe teenuse aasta jooksul on aastane perede kasv olnud ca 100 peret, seega eelduslikult võiks jõuda 1200 pereni 2026. aasta lõpuks.

Stsenaarium	A	B	C	D
Lapse ära kuulamine (tasu kohtumise kohta)	80	100	90	90
Lepituskohatumine (tasu kohtumise kohta)	85	154	100	100
Perede arv	1000	1000	1000	1200
Lapse ärakuulamine	1	1	1	1
Lepituskohatumine	4	2,448	3	3
Kokku	420 000	477 500	390 000	468 000

Lepituskohatumiste tasu tõstmise riskikohad

Piirhinna tõstmise peamisteks riskikohtadeks on ebakindel riigieelarve olukord ja võimalikud eelarvekärped. Samas nendime, et lepituskohatumiste määratud hinna mitte tõstmise korral, on riskid suuremad kui tasu tõstmise riskikohad. Lisaks eelnevalt toodud teenuse tasu tõstmise põhjendustele, on oluline viidata riigieelarve sihipärasele kasutamisele – mida tihemini riiklikud perelepitajad vahetuvad, seda rohkem ressursse (nii ajalist kui rahalist) kulub teenuse kvaliteedi tagamiseks.

SKA ettepanek: Kehtiv lepituskohatumiste määratud hind ei toeta kvaliteetse teenuse osutamist ja ei taga jätkusuutlikku koostööd juba teenust osutavate riiklike perelepitajatega. Määratud hinna tõstmine motiveeriks riiklike perelepitajaid koostööd jätkama ning annab võimaluse ühtlustada teenuse kvaliteeti ja selle järjepidevust. Sotsiaalkindlustusamet teeb ettepaneku muuta esimesel võimalusel Riikliku perelepitusteenuse seaduse § 15 lg 2 alusel kehtestatud määrust „Lepituskohatumiste maht ja maksumus“ tõeses riikliku perelepitusteenuse lepituskohatumiste maksumust lähtudes esitatud stsenaariumist C.